

#STRASBOURG#

Zviždači koji razotkrivaju zloporabe u gospodarstvu, porezne prijevare, kršenja uredbe o zaštiti osobnih podataka i druge kriminalne aktivnosti uživat će bolju zaštitu od odmazde u Europskoj uniji nakon što je Europski parlament (EP) u utorak usvojio direktivu kojom je prepoznata "ključna uloga" zviždača u zaštiti javnog interesa

Zastupnici EP-a su na plenarnoj sjednici u Strasbourgu, kako je rekla francuska izvijestiteljica Virginie Roziere (S&D), prepoznali "ključnu ulogu zviždača u našim demokratskim društvima - da transparentnost i financijsko upravljanju budu izvan financijske i gospodarske moći". Za pravnu zaštitu zviždača glas je dala velika većina zastupnika.

"Nova će pravila omogućiti najširu moguću zaštitu zviždača na prostoru Europske unije (...) moramo pomoći onima koji imaju hrabrosti zaštititi naš opći interes, koji imaju hrabrosti progovoriti kako bismo mi imali hrabrost njih zaštititi", kazala je Roziere.

Uspostavom sustava za zaštitu osoba koje prijavljuju povrede zakona Unije, tzv. minimalnih zajedničkih standarda u zaštiti zviždača, dodaje se, kako je rečeno na raspravi, "još jedan sloj zaštite javnog interesa".

"Zaštitom zviždača putem ovih propisa možemo bolje zaštititi javni interes i spriječiti porezne prijevare, pranje novca, kršenje uredbe o zaštiti osobnih podataka kao i štetu nanесenu okolišu i financijskim interesima", kazala je povjerenica Europske komisije (EK) Vera Jourova.

"Dieselgate, Lux Leaks, Dokumenti iz Paname i Cambridge Analytica, sve su to afere koje ne bi izašle na vidjelo da nije bilo hrabrih zviždača", istaknula je Jurova.

Mjere, koje su općenito dogovorene s Europskim vijećem u ožujku, trebale bi zviždačima omogućiti lakše i sigurnije prijavljivanje nepravilnosti, a pokrivaju razna područja - od poreznih prijava, pranja novca, nuklearne sigurnosti i zaštite sigurnosti proizvoda i hrane, do javnog zdravlja i zaštite potrošača.

Izvjestiteljica Roziere je pojasnila da su nova pravila utemeljena na tri načela: jasnoj proceduri prijava povreda zakona Unije i obvezama za poslodavce, uspostavi sigurnih kanala za prijave te sprečavanju odmazde prema zviždačima i njihovoj učinkovitoj zaštiti.

"Zviždači se ohrabruju da se prvo koriste internim kanalima tako da se povreda učinkovito riješi unutar organizacije za koju rade. To vrijedi za javni i privatni sektor i sva poduzeća koja imaju 50 ili više djelatnika. Ona moraju osigurati takav kanal", rekla je Roziere.

Postojat će, međutim, i mogućnost da se zviždači javno obrate nadležnom tijelu ukoliko to budu smatrali primjerenim i pritom će dobiti punu zaštitu.

Također objašnjava da je u direktivu ugrađen sustav protiv odmazde - tzv. imunitetna klauzula o povjerljivosti, a osnažena je pravna, financijska i psihološka pomoć jer se ti ljudi često nađu izolirani u odnosu na velike multinacionalne kompanije.

"Od početka ovog saziva parlamenta bilo je više afera, Lux Leaks, Dokumenti iz Paname, Football Leaks i to je sve pokazalo koliko je krhka situacija u kojoj se nalaze zviždači", podsjetila je.

Nije propustila spomenuti da će se direktivom zaštititi i oni koji pomažu zviždačima, njihovim, kolegama, bliskim suradnicima - svima koji na neki način mogu biti implicirani ili se mogu naći na udaru odmazde, uključujući i novinare te nevladine udruge.

"Moramo zaštititi one koji brane europske interese - naše zviždače. Oni brane nas, europsku demokraciju i europsko opće dobro", poručila je Roziere.

Hrvatska europarlamentarka Ruža Tomašić (Europski konzervativci i reformisti - ECR) je na raspravi ukazala na "sve češće pravne i fizičke napade na novinare" i izrazila nadu da će direktiva zaštititi sve one koji iznose skrivene informacije od javnog interesa.

"No, da bi sustav zaštite funkcionirao moramo stvoriti društvene okolnosti u kojima se požrtvornost zviždača cijeni, a institucije profesionalno i transparentno postupaju prema informacijama koje su zahvaljujući njima dobile", kazala je Tomašić.

Upozorila je da te informacije, međutim, ne treba uzimati zdravo za gotovo jer bi to ostavilo prostora za manipulaciju javnošću, ali bi svakako trebale biti temelj za provođenje istrage i iznošenje potpune istine.

"Drugi je važan preduvjet učinkovitost pravosuđa i sigurnosnog aparata, a upravo je to gorući problem u nekojici država članica", kazala je Tomašić.

Trenutno, tek 10 zemalja Europske unije nudi punu zaštitu zviždačima. Prema istraživanju koje je Komisija provela 2017., EU zbog izostanka zaštite zviždača Europska unija godišnje u javnim nabavama gubi između 5,8 do 9,6 milijardi eura.

Zakonodavni prijedlog o zaštiti zviždača Europska komisija je predstavila prošlog travnja, nakon afera koje su iznijele na vidjelo porezne prevare velikih razmjera koje su počinile korporacije i pojedinci.

Sredinom ožujka ove godine, EP, Komisija i rumunjsko predsjedništvo Unijom koje predstavlja zemlje članice su nakon nekoliko tjedana tvrdih pregovora u Strasbourgu postigli politički sporazum.

Što se Dieseldgatea tiče, afere iz 2015. koja je u ponedjeljak na raspravi EP-a o zviždačima više puta spomenuta, u Njemačkoj je isti dan podignuta optužnica protiv bivšeg direktora Volkswagena Martina Winterkorna i još četvoricu menadžera za prevaru.

U izjavi za medije, tužitelj je optužio Winterkorna za "iznimno ozbiljnu" prevaru, kao i za kršenje zakona o tržišnom natjecanju.

Volkswagen je u rujnu 2015. prvi put priznao da su koristili ilegalan softver za varanje na testovima emisija ispušnih plinova u SAD-u. Ilegalni softver instaliran je u gotovo 600 tisuća

vozila prodanih u SAD-u između 2009. i 2015. godine te na milijunima vozila u svijetu.

Afera je tvrtku do sada koštala 28 milijardi eura.

Na raspravi eurozastupnika često se čulo i ime najpoznatijeg zviždača - osnivača WikiLeaks Juliana Assangea kojeg je nakon sedam godina skrivanja u ekvadorskom veleposlanstvu u četvrtak uhitila britanska policija te je izveden pred Westminsteri sud koji ga je proglasio krivim za kršenje uvjeta privremenog puštanja na slobodu te mu prijeti izručenje SAD-u ili Švedskoj.

Više je zastupnika to proglasilo sramotom za Europsku uniju.

Assange se sklonio u ekvadorsko veleposlanstvo u Londonu bježeći pred američkim pravosuđem koje je zatražilo njegovo izručenje pošto je WikiLeaks objavio 250.000 diplomatskih depeša i oko 500.000 tajnih dokumenata o aktivnostima američke vojske u Iraku i Afganistanu.

Moguće je i izručenje Švedskoj koja razmatra ponovno pokretanje istrage protiv Assangea zbog optužbi za silovanje i seksualno uznemiravanje.

Pitanje Assangea uvršteno je na dnevni red plenarne sjednice te se danas oko ponoći očekuju izjave Vijeća i Komisije o njegovom mogućem izručenju.

(Hina)

